Nr 215.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående statens avdikningsanslag och statens avdikningslånefond; given Stockholms slott den 11 mars 1932.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

B. v. Stockenström.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 11 mars 1932.

Närvarande:
Statsministern EKMAN, statsråden GÄRDE, HAMRIN, VON STOCKENSTRÖM, STADENER, GYLLENSWÄRD, LARSSON, HOLMBÄCK, JEPPSSON, HANSÉN, RUNDQVIST.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet von Stockenström, anför:

Såsom jag vid anmälan under nionde huvudtiteln av medelsbehovet för statens avdikningsanslag för budgetåret 1932/1933 erinrat, bemyndigade Kungl. Maj:t den 13 november 1931 chefen för jordbruksdepartementet att tillkalla tre utredningsmän för att inom nämnda departement biträda med verkställande av utredning och utarbetande av förslag rörande de ändringar i gällande grunder för understöd ur statens avdikningsanslag och statens avdikningslånefond, som kunde finnas erforderliga för att de för angivna

ändamål anvisade medlen måtte med vederbörligt beaktande av ekonomiska synpunkter användas med största möjliga nytta för det allmänna. De med stöd av detta bemyndigande av mig tillkallade utredningsmännen, generaldirektören E. R. Stridsberg, byråchefen L. O. Fredholm och förre riksdagsmannen, lantbrukaren L. Olsson i Hov, medhunno icke att framlägga sitt förslag inom sådan tid, att därpå grundad framställning kunde göras i statsverkspropositionen. I denna har emellertid, i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde varda riksdagen förelagd, för budgetåret 1932/1933 beräknats, under nionde huvudtiteln, punkt 113, ett extra förslagsanslag av 3,000,000 kronor till statens avdikningsanslag och under utgifter för kapitalökning, bilaga 5, punkt 2, ett reservationsanslag av 1,300,000 kronor såsom kapitalökning för statens avdikningslånefond.

Sedan de tillkallade utredningsmännen numera med skrivelse den 23 februari 1932 överlämnat betänkande, innehållande den av dem verkställda utredningen med därtill hörande förslag, anhåller jag att få anmäla ärendet för Kungl. Maj:t.

I. Grunderna för statens understödjande verksamhet för torrläggning av viss mark.

Nuvarande organisation.

Tillkomsten av statens avdikningsanslag och statens avdikningslånefond.

Statens verksamhet för understödjande av torrläggningsarbeten har bestått i utlämnande av lån och utgivande av statsbidrag utan återbetalningsskyldighet. För låneverksamheten har av medel, som riksdagen anvisat, upplagts vissa fonder. Sålunda bildades år 1874 äldre odlingslånefonden, och år 1883 tillkom nya odlingslånefonden. Dessa två fonder sammanslogos sedermera år 1913 till en fond under benämningen odlingslånefonden. För understödjande av vissa torrläggningsföretag medelst statsbidrag utan återbetalningsskyldighet har riksdagen, bland annat, under en följd av år anvisat medel under benämningarna allmänna avdikningsanslaget och norrländska avdikningsanslaget. Medel under benämningen norrländska avdikningsanslaget anvisades första gången för år 1907. Under benämningen allmänna avdikningsanslaget ställdes medel av riksdagen första gången till förfogande för år 1912. Enligt förslag, som av Kungl. Maj:t i propositionen nr 82 förelades 1926 års riksdag, ändrades odlingslånefondens benämning till statens avdikningslånefond, och de båda anslag, som utgått under benämningarna allmänna avdikningsanslaget och norrländska avdikningsanslaget, sammanslogos till ett anslag under benämningen statens avdikningsanslag. I sammanhang med dessa förändringar antog riksdagen vissa ändrade grunder för låneverksamheten och utgivandet av statsbidrag utan återbetalningsskyldighet. Villkoren för statsbidrag från statens avdikningsanslag hava sedan undergått vissa jämkningar enligt beslut av 1927 och 1929 års riksdagar, och i villkoren för lån från statens avdikningslånefond hava år 1929 i anslutning till lagen den 14 juni 1929 om kronans förmånsrätt för avdikningslån vidtagits vissa ändringar.

Gällande villkor för statsbidrag från statens avdikningsanslag.

Gällande villkor för statsbidrag från statens avdikningsanslag äro meddelade i kungörelse den 11 juni 1926 (nr 257) med däri genom kungörelse den 27 juni 1929 (nr 215) gjord ändring samt innebära i huvudsak följande.

Statsbidrag kan av Kungl. Maj:t anvisas till utförande av sådana torrläggningsföretag, vilka avse höjande av alstringsförmågan hos mark med hänsyn till dess utnyttjande såsom åker eller ständig slåtter- och betesvall. Förslag till utförande av företag, vartill statsbidrag sökes, skall vara upprättat vid syneförrättning enligt bestämmelserna i 10 kapitlet vattenlagen. Ansökning om statsbidrag skall insändas till lantbruksstyrelsen, som har att med eget utlåtande överlämna ärendet till Kungl. Maj:t för prövning samt för fastställelse av arbetsplanen. Statsbidrag till visst företag eller del därav kan beviljas under förutsättning, att lantbruksstyrelsen finner värdet av båtnaden i förut angivna avseenden uppväga eller överstiga kostnaden för torrläggningen. Där värdet av båtnaden icke uppväger kostnaden för torrläggningen, kan statsbidrag dock, i undantagsfall, beviljas, när särskilda skäl därtill äro. Den omständigheten, att för samma företag eller del av företag, som statsbidraget avser, lån åtnjutes från statens avdikningslånefond, utgör icke hinder för bidrags beviljande. Statsbidrag kan av Kungl. Maj:t beviljas till högst hälften av den utav Kungl. Maj:t godkända kostnaden såväl för torrläggningsarbete — teg- eller täckdikning däri ej inberäknad — som ock för undersökningen och förrättningen jämte erforderliga kartor och handlingar. I den mån båtnadsvärdet överstiger kostnaden, skall statsbidraget undergå skälig minskning. Beträffande de förut berörda undantagsfall, där kostnaden överstiger båtnadsvärdet, skall statsbidraget med tillämpning i övrigt av nyss angivna grunder beräknas med hänsyn till båtnadsvärdet. Det tillkommer lantbruksstyrelsen att hava inseende över torrläggningsarbetets utförande samt att meddela slutligt godkännande av sådant arbete. Lantbruksstyrelsen har även att övervaka underhållsskyldighetens fullgörande. Statsbidrag utbetalas från statskontoret enligt vissa föreskrifter i mån av arbetets fortgång.

Gällande villkor för lån från statens avdikningslånefond.

Gällande villkor för lån från statens avdikningslånefond äro meddelade i kungörelse den 11 juni 1926 (nr 258) med däri genom kungörelse den 14 juni 1929 (nr 166) gjord ändring samt innebära i huvudsak följande.

Lån kan av Kungl. Maj:t anvisas till utförande av sådana torrläggningsföretag, vilka avse höjande av alstringsförmågan hos mark med hänsyn till dess utnyttjande såsom åker eller ständig slåtter- och betesvall. Förslag till utförande av företag, vartill lån sökes, skall vara upprättat vid syneförrättning enligt bestämmelserna i 10 kapitlet vattenlagen. Ansökning om lån skall insändas till lantbruksstyrelsen, som har att med eget utlåtande överlämna ärendet till Kungl. Maj:t för prövning samt för fastställelse av arbetsplanen. Lån till visst företag eller del därav kan beviljas under förutsättning, att lantbruksstyrelsen finner värdet av båtnaden i förut angivna avseenden uppväga eller överstiga kostnaden för torrläggningen. Där värdet av båtnaden icke uppväger kostnaden för torrläggningen, kan lån dock, i undantagsfall, beviljas, när särskilda skäl därtill äro. Den omständigheten, att för samma företag eller del av företag, som lånet avser, bidrag åtnjutes från statens avdikningsanslag, utgör icke hinder för lånets beviljande. Lån kan av Kungl. Maj:t beviljas intill den av Kungl. Maj:t godkända kostnaden såväl för torrläggningsarbetet — teg- och täckdikning däri ej inbe-

räknad — som ock för undersökningen och förrättningen jämte erforderliga kartor och handlingar, efter avdrag för det bidrag, som för samma företag eller samma del inom företag kan varda lämnat från statens avdikningsanslag, dock med iakttagande att lånet ej för någon del av företaget må överstiga 70 procent av det genom torrläggningsarbetet uppkommande, av lantbruksstyrelsen vitsordade båtnadsvärdet. Det tillkommer lantbruksstyrelsen att hava inseende över torrläggningsarbetets utförande samt att meddela slutligt godkännande av sådant arbete. Lantbruksstyrelsen har även att övervaka underhållsskyldighetens utförande. Lån utbetalas från statskontoret enligt vissa föreskrifter i mån av arbetets fortgång. Å den av Kungl. Maj:t bestämda lånesumman beräknas för de första tre åren från första lyftningsdagen icke någon ränta. För näst därpå följande tre år beräknas å lyftade belopp 3.6 procent årlig ränta, vilken vid dessa tre års slut lägges till den beviljade lånesumman. Å det sålunda uppkommande beloppet erlägges från och med sjunde året efter första lyftningsdagen till dess lånet blivit slutbetalt en annuitet av 6 procent, därav såsom ränta räknas 3.6 procent å det oguldna kapitalbeloppet. Amorteringstiden blir enligt dessa bestämmelser omkring 26 år.

Förhållandet mellan båtnad och kostnad vid vissa företag.

Bestämmelserna angående förutsättningarna för beviljande av statsbidrag eller lån för torrläggningsföretag, vid vilka båtnadsvärdet icke uppväger kostnaden för torrläggningen, hava — i anslutning till vissa i sammanhang med tillkomsten år 1926 av dessa bestämmelser gjorda uttalanden — i förekommande fall tillämpats sålunda, att statsbidrag eller lån beviljats endast till företag, där kostnaden motsvarat högst 120 procent av båtnaden.

Vid prövningen av kostnadens och båtnadsvärdets inbördes förhållande har lantbruksstyrelsen emellertid i de nu avsedda fallen, enligt ett av departementschefen i propositionen till 1926 års riksdag gjort uttalande, varit oförhindrad att, vad angår uppskattningen av kostnaden, bortse från förrättningskostnader och andra därmed jämförliga, själva torrläggningsarbetet icke direkt vidkommande kostnader.

Odlingsarbete såsom förutsättning för lån.

Vid beviljande av lån från odlingslånefonden till torrläggningsföretag för nyodling uppställdes krav på att låntagaren skulle å den torrlagda marken utföra visst odlingsarbete. För låntagaren förelåg sålunda i dessa fall visst odlingstvång, för vars utkrävande det likväl saknades effektiva bestämmelser.

Lantbruksstyrelsen föreslog emellertid i den till grund för 1926 års proposition i ämnet liggande skrivelsen den 21 oktober 1925, att odlingstvång ej vidare skulle åläggas den, som erhölle lån för utförande av torrläggning, samt anförde såsom skäl därför huvudsakligen, att odlingstvånget föranlett avsevärda svårigheter i den praktiska tillämpningen och betydande kostnader för kontroll, vilka icke stode i rimligt förhållande till den nytta, odlingstvånget eventuellt kunde medföra.

I propositionen till 1926 års riksdag biträdde departementschefen lantbruksstyrelsens förslag. Riksdagen (jordbruksutskottets utl. nr 45 och R. skr. nr 261) hade ej heller för sin del något att erinra mot förslaget.

Vid den med anlitande av statens avdikningslånefond bedrivna lånerörel-

sen har, i överensstämmelse med vad sålunda förekommit, ej för något fall såsom förutsättning för erhållande av lån uppställts fordran på visst odlingsarbetes utförande.

Odlingsarbete såsom förutsättning för ett förhöjt statsbidrag och frågan om statsbidragets storlek.

För erhållande av statsbidrag från allmänna och norrländska avdikningsanslagen gällde ej i något fall, att torrläggningen skulle efterföljas av visst odlingsarbete. Från norrländska avdikningsanslaget, som avsåg understödjande av torrläggningsföretag i Norrland och Dalarna, kunde statsbidrag beviljas till hälften av den fastställda kostnaden för torrläggningen. Statsbidrag från allmänna avdikningsanslaget, som var anvisat för övriga delar av riket, kunde däremot, frånsett torrläggning till minskning av frostländighet, beviljas allenast till en tredjedel av kostnaden för torrläggningen.

Lantbruksstyrelsen föreslog i sin förut berörda skrivelse den 21 oktober 1925, att statsbidrag utan återbetalningsskyldighet över hela riket regelmässigt endast skulle kunna beviljas till högst en tredjedel av kostnaden för torrläggningen, men att beträffande sådant torrläggningsföretag i Norrland, Dalarna och viss del av norra Värmland, vari inginge mark, som icke tagits i anspråk såsom åker eller ständig slåtter- och betesvall, statsbidrag skulle kunna beviljas till högst hälften av kostnaden för torrläggningen, under förbehåll likväl, att en tredjedel av bidraget finge innestå, intill dess bidragstagaren inom viss därför bestämd tid hos lantbruksstyrelsen styrkt sig hava tagit nämnda mark i anspråk för förut angivna ändamål i den omfattning, som lantbruksstyrelsen kunde hava föreskrivit. Såsom skäl för den sålunda föreslagna nedsättningen av statsbidraget till torrläggningsföretag å redan odlad jord i norra delarna av landet åberopade lantbruksstyrelsen, att giltig grund saknades för att tillerkänna dessa företag större förmåner än liknande företag inom övriga landsdelar samt att statsbidrag med en tredjedel av kostnaden för sådana företag borde vara tillfyllest. Med de i lantbruksstyrelsens förslag upptagna villkoren för erhållande av det högre statsbidraget till torrläggningsföretag, vilkas slutliga ändamål vore uppodling av obruten mark, förklarade lantbruksstyrelsen sig åsyfta att skapa garanti för att uppodling verkligen komme till stånd.

I propositionen till 1926 års riksdag biträdde departementschefen lantbruksstyrelsens förslag, som även tillstyrktes av jordbruksutskottet med viss ändring i fråga om tillämplighetsområdet för de gynnsammare bidragsvillkoren. Vid jordbruksutskottets utlåtande var emellertid fogad en reservation av innebörd, att det högre statsbidraget skulle kunna beviljas för de avsedda torrläggningsföretagen, oavsett om något odlingsarbete utfördes eller ej. Denna reservation vann riksdagens bifall.

Genom beslut av 1927 års riksdag (statsverkspropositionen IX H. T., punkt 95; jordbruksutskottets utl. nr 71 och R. skr. nr 288) ändrades ifrågavarande bestämmelser sålunda, att det högre statsbidraget skulle kunna beviljas jämväl beträffande torrläggningsföretag i rikets mellersta och södra delar. Bestämmelserna förtydligades tillika på så sätt, att det högre stats-

bidraget förklarades skola utgå i fråga om företag, vari inginge oodlad mark, därest torrläggningen av den odlade marken vore av minst samma betydelse som torrläggningen av den i företaget inbegripna odlade marken.

Sedan 1928 års riksdag därefter, i anledning av en inom andra kammaren väckt motion, i skrivelse nr 9 A, punkt 40, anhållit om viss utredning beträffande statsbidrags utgående från statens avdikningsanslag — avseende, bland annat, frågan, om skäl förefunnes för bibehållande av anordningen med högre statsbidrag till torrläggning av oodlad mark än till avdikning av jord, som redan vore uppodlad — förelade Kungl. Maj:t slutligen 1929 års riksdag genom proposition nr 199 förslag till sådan ändring av hithörande bestämmelser, att statsbidrag skulle för varje torrläggningsföretag, oavsett om det avsåge oodlad eller uppodlad mark och oberoende av var i riket företaget vore beläget, kunna av Kungl. Maj:t beviljas till högst hälften av den fastställda kostnaden. Propositionen bifölls av riksdagen (jordbruksutskottets utl. nr 56 och R. skr. nr 225).

Minskning av statsbidrag på grund av kostnadsbesparing.

Vid meddelande av statsbidrag från allmänna avdikningsanslaget och norrländska avdikningsanslaget skulle enligt de för anslagen för tiden till och med år 1916 gällande bestämmelserna (allmänna avdikningsanslaget: 64/1911, 423/1912 och 277/1914; norrländska avdikningsanslaget: 58/1906, 83/1910, 424/1912 och 276/1914), där Kungl. Maj:t icke funne undantag böra äga rum, iakttagas, att, om den verkliga kostnaden för torrläggningsarbetets utförande skulle befinnas understiga den beräknade, av vederbörande myndighet granskade och godkända kostnaden, det beviljade statsbidraget minskades med så stor del av den ifrågavarande besparingen, som det beviljade statsbidraget utgjort av den beräknade kostnadssumman.

I skrivelse den 13 maj 1916, nr 114, anhöll emellertid riksdagen — under anförande att sålunda åstadkommen minskning av beviljat statsbidrag visat sig icke stå i rimlig proportion till arbetet med räkenskapssammandragens upprättande och granskning samt att sannolikheten för att med ifrågavarande kontroll erhålla en riktig uppgift å den verkliga arbetskostnaden vore mycket ringa — att Kungl. Maj:t måtte vidtaga sådan ändring i villkoren rörande statsbidragen, att bidrag meddelades till av Kungl. Maj:t vid dess beviljande bestämt belopp att utgå oavkortat, utan hinder därav att den verkliga kostnaden för arbetets utförande understege den beräknade.

Bestämmelser av sådant innehåll intogos i de för allmänna och norrländska avdikningsanslagen från och med år 1917 gällande författningarna (nr 376 och 377/1916).

I 1926 års kungörelse angående villkoren för statsbidrag från statens avdikningsanslag har föreskrift i samma syfte lämnats i sådan form, att statsbidrag må beviljas till viss del av den utav Kungl. Maj:t godkända kostnaden för torrläggningsföretaget, utan att någon begränsning av bidraget med hänsyn till att nämnda kostnad eventuellt kunnat understiga den verkliga blivit ifrågasatt.

Medgivna understödsbelopp och anvisade medel.

Beträffande statens avdikningsanslag plägar riksdagen årligen dels bestämma det belopp, intill vilket statsbidrag ur anslaget må av Kungl. Maj:t för det nästkommande budgetåret beviljas, dels ock anvisa visst anslagsbelopp för finansieringen av erforderliga utbetalningar av bidrag. Följande tabell utvisar för ett vart av budgetåren 1926/1932 den bestämda bidragssumman och det anvisade anslagsbeloppet:

Budgetår		Av riksdagen bestämd bidragssumma	Anvisat anslag
1926/1927	kronor	2,500,000	1,800,000
1927/1928	»	3,100,000	2,100,000
1928/1929	»	3,100,000	2,600,000
1929/1930	»	3,100,000	2,600,000
1930/1931	»	4,000,000	3,800,000
1931/1932	»	3,300,000	3,800,000.

Anslaget, som till och med budgetåret 1930/1931 haft karaktären av extra reservationsanslag, uppfördes för budgetåret 1931/1932 såsom extra förslagsanslag. Denna förändring vidtogs med hänsyn till önskvärdheten av en jämnare fördelning mellan budgetåren av medelsanvisningarna till anslaget och vikten av att anslaget städse motsvarade de krav, som på grund av statens åtaganden gentemot torrläggningsföretagen ställdes på detsamma.

Vidkommande statens avdikningslånefond har, såvitt angår budgetåren 1927/1932, enligt riksdagens beslut det belopp, vartill lån ur fonden fått för år högst beviljas, uppgått till 3,000,000 kronor.

Utöver de till fonden inflytande kapitalinbetalningarna har fonden under nämnda budgetår tillförts följande anslag för kapitalökning:

för budgetåret	1927/1928	kronor	1,000,000
» »	1928/1929	»	700,000
» »	1929/1930	»	250,000
» »	1930/1931	»	2,000,000
» »	1931/1932	»	2,000,000.

De särskilda utredningsmännens förslag.

De särskilda utredningsmännen hava nu i det av dem avgivna betänkandet föreslagit vissa ändringar i grunderna för statens understödsverksamhet på ifrågavarande område.

I betänkandet hava utredningsmännen lämnat en av vissa tabeller närmare belyst redogörelse för omfattningen av statens understödsverksamhet och karaktären av den statsunderstödda torrläggningsverksamheten under de senaste åren. Denna redogörelse utvisar huvudsakligen följande.

Omfattningen av torrläggningsverksamheten har, såvitt angår torrläggningsföretagens antal och areal, sedan år 1922 varit någorlunda konstant. Under tioårsperioden 1922—1931 har statsunderstöd beviljats för tillhopa

7,149 företag, av vilka 4,047 erhållit allenast bidrag, medan för återstående 3,102 företag lämnats såväl bidrag som lån. Kostnaderna för dessa företag hava beräknats till sammanlagt 70,460,188 kronor. Den areal, som med företagen avsetts skola torrläggas, har uppgått till 271,849 hektar, därav 115,822 hektar med enbart bidrag (beviljat bidragsbelopp 11,243,455 kronor) samt 156,027 hektar med både bidrag (beviljat bidragsbelopp 15,897,639 kronor) och lån (beviljat lånebelopp 27,534,820 kronor). De företag, till vilka endast utgått statsbidrag, hava huvudsakligen varit belägna i de norrländska landsdelarna, under det att företag, som erhållit både statsbidrag och lån, med endast få undantag varit belägna i mellersta eller södra Sverige. Under de senare åren har tyngdpunkten för torrläggningsverksamheten gradvis förflyttats från Norrland till rikets övriga delar. Utdikningarna i Norrland hava kulminerat åren 1925—1927 men hava därefter visat en markerad tillbakagång. I landets mellersta och södra delar hava torrläggningsföretagen däremot utvisat en fortgående stegring. Karakteristiskt för utvecklingen har varit, att torrläggningsverksamheten i allt större omfattning kommit att avse förbättring av den redan odlade jorden. Under det att, vad beträffar Norrland, dikningsföretag, innefattande enbart eller i allt väsentligt obruten jord, förut varit i avgjord majoritet, hava sålunda dylika dikningsföretag under budgetåren 1928/1931 utgjort knappt en tredjedel av hela antalet till lantbruksstyrelsen inkomna ansökningar. För mellersta och södra Sverige har torrläggningen av den redan odlade jorden fullständigt trätt i förgrunden. Ännu för ett årtionde sedan har utdikningen i mellersta och södra Sverige i relativt stor utsträckning skett i huvudsakligt syfte att genom nyodling öka den odlade jordens areal. Under budgetåren 1928/1931 hava däremot av de till lantbruksstyrelsen från sistnämnda landsdelar inkomna ansökningar endast mellan 2 och 3 procent avsett enbart eller huvudsakligen icke odlad jord.

De av riksdagen medgivna högsta beloppen för beviljande av statsbidrag hava icke varit tillräckliga för att tillgodose samtliga inkomna ansökningar. Vid ingången av budgetåret 1931/1932, för vilket riksdagen medgivit ett högsta bidragsbelopp av 3,300,000 kronor, förelågo hos lantbruksstyrelsen ansökningar representerande ett beräknat bidragsbelopp av sammanlagt omkring 4,200,000 kronor.

De sammanlagda tillgångarna å statens avdikningslånefond uppgingo vid utgången av budgetåret 1930/1931 till 47,653,024 kronor 64 öre.

Utredningsmännen hava på följande sätt angivit de huvuduppgifter, som de ansett under utredningen böra göras till föremål för behandling. Det borde i första hand övervägas, i vad mån åtgärder krävdes för att skapa bättre garantier för att endast företag, som verkligen vore värda att understödjas med statsmedel, erhölle sådant understöd. Vidare borde tagas under övervägande, om statsbidragen till sin storlek vore lämpligt avvägda eller om eventuellt någon nedsättning därav skulle vara möjlig. Det borde dessutom tillses, om åtgärder kunde vidtagas för att de lämnade understöden skulle medföra största möjliga nytta, och i sådant hänseende borde särskilt uppmärksammas önskvärdheten av att de av staten understödda avdikningsföretagen bleve av markinnehavaren fullföljda genom odling eller andra åtgärder för markens förbättring.

De av utredningsmännen framlagda förslagen innebära i huvudsak följande.

I de undantagsfall, då statsbidrag och lån må beviljas trots att kostnaden för torrläggningen överstiger båtnadsvärdet, bör den överskjutande kostnaden få uppgå till högst 10 procent av båtnadsvärdet, och vid bedömandet av kostnaden i jämförelse med båtnaden bör i dessa fall avdrag ej göras för förrättningskostnader och därmed jämförliga utgifter. I den kostnad, efter vilken statsbidrag och lån må beräknas, böra ej i något fall ingå utgifter för hantlangning och dylikt. Statsbidraget skall minskas från hälften till en tredjedel av kostnaden för torrläggningen. För det fall, att utförandet av ett torrläggningsföretag visat sig draga lägre kostnad, än som beräknats vid beviljande av statsbidrag eller lån, skall efter lantbruksstyrelsens bestämmande en motsvarande reducering av det lämnade understödet ske.

Minskning av statsbidragets storlek.

Utredningsmännen hava i fråga om den föreslagna minskningen av statsbidragets storlek (bidragskvoten) anfört huvudsakligen följande.

Den allmänna höjning av bidragskvoten, som ägt rum under senare år, hade säkerligen bidragit till att de restriktionsåtgärder beträffande statsunderstöden, som vidtogos år 1926, ej fått önskad effekt, i det att bidragens storlek lockat till utförande av jämväl ekonomiskt svaga företag. Beskures emellertid statsbidraget till högst en tredjedel av kostnaden, torde sådana företag hållas tillbaka, beträffande vilka markägaren måste säga sig, att nyttan av företaget vore tämligen oviss i förhållande till den insats, som måste göras utöver statsbidraget. Någon annan verkligt effektiv åtgärd till förebyggande av behovet av ökade medelsanvisningar än en sänkning av bidragskvoten stode knappast till buds. Statsbidragen borde också, på grund av den utveckling torrläggningsverksamheten tagit, avvägas mera med hänsyn till den odlade än till den oodlade jorden. Kostnaden för själva torrläggningen vore visserligen för den odlade jorden ej lägre än för den oodlade jorden, men det för den odlade jordens försättande i tillfredsställande skick erforderliga efterarbetet vore avsevärt mindre, än om torrläggningen skulle åtföljas av nyodling. I och med det bidragskvoten minskades, skulle möjligheter till lån från statens avdikningslånefond ökas, där ej maximigränsen för låneunderstöd redan uppnåtts, och en minskning av bidragsbeloppet skulle alltså i viss mån kunna utfyllas genom utnyttjande av de förmånliga lånevillkor, som nämnda fond erbjöde. Utredningsmännen hade på dessa skäl funnit det vara fullt motiverat att för hela riket föreslå en bidragskvot av högst en tredjedel av kostnaden.

Reducering av statsbidrag och lån med hänsyn till den verkliga kostnaden.

Beträffande reduceringen av statsunderstödet — såväl bidrag som lån — med hänsyn till torrläggningsföretagets verkliga kostnader hava utredningsmännen anslutit sig till en av lantbruksstyrelsen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 23 april 1931 gjord framställning.

Lantbruksstyrelsen har i nämnda skrivelse — med hänvisning till de i detta avseende för närvarande gällande bestämmelserna — anfört huvudsakligen följande.

Det torde givetvis ej sällan inträffa, att den verkliga kostnaden för ett torrläggningsföretag komme att understiga den i arbetsplanen beräknade och av Kungl. Maj:t godkända kostnaden samt att företagets intressenter sålunda kunde tillgodoräkna sig ett överskott på statsunderstödet. Under

tider med stabila förhållanden på arbetsmarknaden torde dock skillnaden till intressenternas favör mellan beräknad och verklig arbetskostnad i regel röra sig om relativt obetydliga belopp. När däremot arbetet utfördes under en period med lägre arbetspriser än de, som vore gällande vid kostnadsförslagets uppgörande, bleve läget ett annat. Därest nämligen arbetspriserna sjunkit efter det statsunderstöd beviljats till ett företag, kunde det hava inträffat, att företagets intressenter kommit i åtnjutande av ett väsentligt högre statsunderstöd, än vad med hänsyn till deras havda utgifter för företaget rätteligen bort tillkomma dem. De belopp, som bidragstagarna därigenom kunnat räkna sig till godo, torde i vissa fall varit av relativt betydande storlek. Sålunda hade till lantbruksstyrelsens kännedom kommit, bland annat, ett dylikt fall, där det överskjutande bidragsbeloppet uppgått ända till 36,000 kronor. Med tillämpning av de för ifrågavarande statsunderstöd gällande villkoren hade emellertid möjlighet saknats att innehålla sådant överskott på statsunderstödet.

Det nu omnämnda förhållandet funne lantbruksstyrelsen för sin del ägnat att väcka allvarliga betänkligheter. För skyddande av statens intressen syntes det sålunda vara av vikt att tillse, att statsmedel — bidrag utan återbetalningsskyldighet såväl som lånemedel — icke toges i anspråk för ifrågavarande ändamål i större utsträckning, än vad behovet krävde. Enligt styrelsens förmenande torde därför åtgärder böra vidtagas för åstadkommande i här berörda fall av bättre överensstämmelse mellan de till torrläggningsföretag utgående statsunderstöden och de verkliga arbetskostnaderna. I detta syfte torde vederbörande lån- eller bidragstagare böra tillförbindas att, när så av lantbruksstyrelsen påfordrades, efter företagets fullbordande förete behörigen verifierade räkenskaper över de med företaget förenade utgifterna samt att vidkännas sådan minskning av till företaget beviljade statsunderstöd, som lantbruksstyrelsen efter granskning av sagda räkenskaper funne sig böra föreskriva.

Ett dylikt verifierande av företagets utgifter torde i regel behöva påfordras, endast under förutsättning att arbetet utfördes under en tid med lägre arbetspriser än dem, som vore gällande vid tidpunkten för arbetsplanens fastställande och statsunderstödets beviljande. Huruvida denna förutsättning föreläge, kunde i varje särskilt fall av lantbruksstyrelsen avgöras med stöd av den kontroll över här ifrågavarande arbeten, som av styrelsen utövades. Under tider med stabila eller stigande arbetspriser skulle däremot någon anfordran till vederbörande att förete räkenskaperna för företaget i allmänhet icke komma i fråga i annan mån än där — såsom redan nu tillämpades — intressenterna gjorde framställning om anvisande av ytterligare statsunderstöd till företaget med anledning av att arbetskostnaderna överstigit de beräknade, eller där eljest påtaglig anledning i särskilt fall kunde förekomma.

Ett upprepande av de olägenheter, som varit förbundna med det före år 1917 i fråga om allmänna och norrländska avdikningsanslagen för motsvarande fall stadgade kontrollsystemet, torde kunna i stort sett undvikas, för den händelse erforderlig kontroll över företagets verkliga kostnader ordnades på sätt här föreslagits. Dels skulle nämligen upprättande och granskning av räkenskapssammandrag komma i fråga endast i vissa undantagsfall, och dels torde numera, sedan utförandet av torrläggningsföretagen, särskilt de mera betydande, kommit att i allt större utsträckning ske under ledning av vederbörande lantbruksingenjörer, möjligheten att införskaffa riktiga

uppgifter å de verkliga arbetskostnaderna vara större, än vad tidigare varit fallet.

I angivna syfte nödiga bestämmelser torde böra intagas i vederbörande författningar angående villkoren för ifrågavarande statsunderstöd ävensom i de kontrakt angående arbetets utförande m. m., som upprättades mellan lantbruksstyrelsen och lån- eller bidragstagarna.

Statskontoret har den 13 augusti 1931 avgivit infordrat utlåtande över lantbruksstyrelsens förslag och därvid anfört följande.

Ur de synpunkter, statskontoret hade att företräda, vore självfallet ej något att erinra mot att åtgärder vidtoges för minskning av statens bidrag i de fall, då mera väsentliga besparingar kunde antagas hava uppstått. På grund härav och då det ville synas. som om lantbruksstyrelsens förslag skulle innebära en lämplig medelväg mellan förut och nu gällande bestämmelser i förevarande avseende, tillstyrkte statskontoret bifall till förslaget.

Utredningsmännen, till vilka lantbruksstyrelsens skrivelse blivit överlämnad, hava i sitt betänkande upptagit förevarande förslag bland de av utredningsmännen tillstyrkta åtgärderna.

Förhållandet mellan kostnad och båtnad.

Med avseende å förslaget om skärpta villkor för beviljande av statsbidrag och lån till torrläggningsföretag, där båtnaden ej uppväger kostnaden, hava utredningsmännen anfört, bland annat, följande.

Från rent nationalekonomisk synpunkt torde det kunna utan vidare fastslås som allmän regel, att kostnaden för ett torrläggningsföretag borde minst uppvägas av båtnaden för att statsunderstöd skulle kunna lämnas. Denna allmänna regel hade även upptagits bland de år 1926 fastställda villkoren för statsbidrag och lån till torrläggningsföretag. Vid den allmänna regeln hade emellertid vissa undantagsbestämmelser blivit knutna. Utredningsmännen hade funnit de för dessa undantagsbestämmelser anförda skälen fortfarande i stort sett äga giltighet men ansåge viss skärpning av bestämmelsernas tillämpning önskvärd. Det i praxis tillämpade gränstalet för den relativa kostnaden av 1.20 syntes utredningsmännen väl högt tilltaget. Utredningsmännen föresloge, att gränstalet i stället sattes till 1.10. Det förelåge enligt utredningsmännens mening ej heller tillräckligt bärande skäl för att i vissa av här avsedda fall frånräkna förrättningskostnader och dylikt vid bedömandet av kostnadens och båtnadens inbördes förhållande. Det hittills i detta hänseende tillämpningsvis lämnade medgivandet funne utredningsmännen därför böra upphöra att gälla.

Såsom förut nämnts hava utredningsmännen tillika föreslagit, att i den kostnad, efter vilken statsbidrag och lån må beräknas, ej i något fall böra ingå utgifter för hantlangning och dylikt. Utredningsmännen hava härutinnan anfört följande.

Hantlangningskostnader hade hittills kunnat inräknas i de kostnader, för vilka statsbidrag och lån kunde beräknas. Det hade emellertid visat sig möta svårighet att vid torrläggningsärendenas handläggning i lantbruksstyrelsen åstadkomma en effektiv kontroll av dylika utgiftsposter. Dessa kostnader syntes i övrigt vara av sådan speciell natur, att de icke lämpligen borde till någon del täckas av statsmedel. Då fråga om statsunderstöd ut-

över den i författningarna medgivna dragits under riksdagens prövning, hade vederbörande intressenter också i allmänhet ansetts själva böra bestrida kostnaderna för erforderlig hantlangning och därtill hörande material. Utredningsmännen ansåge av dessa skäl, att kostnad för hantlangning och därtill hörande material ej borde inräknas i den kostnad för torrläggningsföretaget, efter vilken statsbidrag och lån beräknades. Någon ändring i de fastställda villkoren för statsbidrag och lån torde emellertid ej härför erfordras.

Utöver vad som framgår av det nu anförda hava utredningsmännen föreslagit vissa smärre jämkningar i de gällande författningarna angående ifrågavarande statsunderstöd.

Åtgärder till främjande av ökat utnyttjande av torrlagd jord.

Under utredningsarbetet hava utredningsmännen även, på sätt jag förut antytt, haft under övervägande frågan om möjligheten av att genom ändring av villkoren för statsunderstöden till torrläggningsverksamheten befrämja, att torrläggningsföretagen fullföljdes genom odling eller andra åtgärder för markens förbättring. Utredningsmännen hava därvid kommit till det resultat, att de för understödjande av torrläggningsföretag avsedda statsmedlen icke borde till någon del användas för sådant ändamål.

Särskilt yttrande av en utav utredningsmännen

En av utredningsmännen, herr Olsson, har i ett vid betänkandet fogat särskilt yttrande förklarat sig allenast under vissa förutsättningar kunna biträda förslaget om statsbidragets minskning från hälften till en tredjedel av kostnaden för torrläggningsföretaget. Dessa förutsättningar innebära, att bidragskvoten visserligen skulle bestämmas till en tredjedel av kostnaden, men att möjlighet samtidigt skulle beredas markägare, som verkställde följdarbeten, att genom tilläggsbidrag i förhållande till torrläggningsarbetenas omfattning få bidragskvoten höjd intill hälften av kostnaden. Handhavandet av denna supplerande understödsverksamhet borde anförtros åt hushållningssällskapen. Skulle emellertid någon organisation i enlighet med vad nu angivits anses icke kunna eller böra organiseras, borde den nuvarande bidragskvoten bibehållas.

Lantbruksstyrelsens yttrande över utredningsmännens förslag.

Lantbruksstyrelsen har i den 7 mars 1932 avgivet yttrande över utredningsmännens förslag anfört i huvudsak följande.

Den i ekonomiskt avseende ojämförligt viktigaste punkten i utredningsmännens förslag vore tvivelsutan den ifrågasatta sänkningen av bidragskvoten för statsbidraget till torrläggningsföretag, vilken innebure en minskning av statsbidraget i förekommande fall med en tredjedel. Även i andra avseenden innebure förslaget vissa begränsningar i fråga om rätten att erhålla och tillgodonjuta statsunderstöd för torrläggning av mark. Vad utredningsmännen sålunda föreslagit föranledde ej någon erinran från lantbruksstyrelsen, så mycket mindre som förslaget i väsentliga delar överensstämde med av lantbruksstyrelsen tidigare avgivna förslag. En ledande princip för statens understödjande av torrläggningsverksamheten syntes böra vara, att statens bidrag icke utmättes frikostigare än vad som kunde vara erforderligt för vinnande av det med understöden avsedda syftet, som måste vara att i önskvärd omfattning åstadkomma en ur ekonomisk synpunkt sund torrläggningsverksamhet. Utredningsmännens förslag lämnade enligt lantbruksstyrelsens mening, trots att detsamma innebure väsentliga beskär-

ningar i nu utgående understöd, tillräcklig garanti för vinnande av detta syfte. Det syntes dock lantbruksstyrelsen vara i någon mån tvivelaktigt, om vid förslagets genomförande de nya grunderna borde tillämpas på sådana företag, vilkas planläggning påbörjats och för vilka kostnader nedlagts redan vid ändringarnas ikraftträdande.

De förslag till ändringar i gällande villkor för statsbidrag från statens avdikningsanslag och lån från statens avdikningslånefond, som framlagts av de tillkallade utredningsmännen, åsyfta ej någon genomgripande omläggning av statens understödsverksamhet. Den största räckvidden torde den av utredningsmännen ifrågasatta nedsättningen av bidragskvoten för statsbidrag från hälften till en tredjedel av kostnaden för företaget äga. Av större betydelse äro i övrigt endast de föreslagna modifikationerna i tillämpningen av bestämmelserna angående beviljande av statsbidrag och lån till företag, där kostnaden för torrläggningen ej uppväger båtnaden, samt det av utredningsmännen från lantbruksstyrelsens skrivelse den 23 april 1931 upptagna förslaget om minskning av statsbidrag och lån för det fall, att torrläggningsföretaget visat sig draga lägre kostnad än som beräknats vid statsunderstödets beviljande. De av utredningsmännen i övriga delar framställda ändringsförslagen beröra vissa detaljer i understödsverksamheten. *Departementschefen.*

För den föreslagna nedsättningen av den fastställda högsta bidragskvoten för statsbidraget kunna givetvis vissa skäl anföras. Utredningsmännen hava särskilt hänvisat till att någon annan effektiv åtgärd till förebyggande av behovet av ökade medelsanvisningar till statens avdikningsanslag knappast stode till buds. Minskningen av statsbidragets storlek har av utredningsmännen även motiverats därmed, att statsbidraget, sedan torrläggningsverksamheten kommit att övervägande avse odlad jord, borde avvägas mera med hänsyn till dylik jord än till den ouppodlade jorden samt att en bidragskvot av en tredjedel för torrläggningsföretag avseende odlad jord syntes utredningsmännen vara tillfyllest. Vid bedömandet av förslaget borde enligt utredningsmännens mening också beaktas, att i och med nedsättningen av bidragskvoten möjligheten till lån från statens avdikningslånefond ökades samt att en minskning av bidragsbeloppet därför i viss mån skulle kunna utfyllas genom utnyttjande av de förmånliga villkor, som denna fond erbjöde.

Lämpligheten av att vidtaga en sänkning av den fastställda högsta bidragskvoten för statsbidraget synes mig trots detta kunna sättas i fråga. Såsom framgår av den förut lämnade redogörelsen för utredningsmännens betänkande, har också en av utredningsmännen förklarat sig endast under vissa förutsättningar kunna biträda förslaget om sänkningen. Mot förslaget talar, bland annat, att statsmakterna så sent som år 1929 beslutat höja bidragskvoten för torrläggningsföretag, som avse odlad jord, från en tredjedel till hälften av kostnaden för företaget. Den föreslagna allmänna nedsättningen i bidragskvoten måste också uppenbarligen för de bidragstagande jordbru-

karna medföra en så väsentlig försämring i bidragsvillkoren, att jag icke ansett mig beredd att nu medverka till förslagets genomförande. Det torde för övrigt i detta sammanhang böra erinras, att då bidragskvoten för närvarande är fastställd till *högst* hälften av kostnaden, Kungl. Maj:t är oförhindrad att, därest så av statsfinansiella skäl eller på grund av anhopning av ansökningar eller eljest finnes påkallat, bevilja lägre statsbidrag än som svarar mot halva kostnaden.

Utredningsmännens förslag beträffande tillämpningen av bestämmelserna angående beviljande av statsbidrag och lån för de fall, där kostnaden för torrläggningen ej uppväger båtnadsvärdet, synes mig däremot böra vinna beaktande. Förslaget innebär, att statsunderstöd i angivna fall skall beviljas endast för den händelse, kostnaden motsvarar högst 110 procent av båtnadsvärdet, samt att vid prövningen inom lantbruksstyrelsen av frågan om kostnadens och båtnadens inbördes förhållande ej, såsom för närvarande, må bortses från förrättningskostnader och andra därmed jämförliga, själva torrläggningsarbetet icke direkt vidkommande kostnader. För genomförande av detta förslag erfordras emellertid ej någon ändring i de gällande författningsbestämmelserna.

Det av lantbruksstyrelsen framlagda, av statskontoret tillstyrkta och av utredningsmännen förordade förslaget om begränsning i vissa fall av till torrläggningsföretag utgående statsunderstöd — såväl bidrag som lån — med hänsyn till företagets verkliga kostnader finner jag mig böra biträda. För förslagets genomförande erfordras riksdagens medverkan. Därest riksdagen biträder förslaget, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att vidtaga härav påkallad ändring i gällande kungörelser i ämnet. I dessa kungörelser torde därvid böra införas en bestämmelse av huvudsaklig innebörd, att, därest enligt behörigen verifierade räkenskaper, vilka bidragstagaren respektive låntagaren skall vara skyldig att på anfordran av lantbruksstyrelsen förete, verkliga kostnaden för torrläggningsarbetets utförande befinnes understiga den vederbörligen godkända kostnaden för samma arbete, statsbidraget respektive lånet må efter lantbruksstyrelsens bestämmande i motsvarande grad minskas.

De av utredningsmännen framställda ändringsförslagen i avseende å vissa detaljer i understödsverksamheten synas mig ej böra nu upptagas till genomförande.

II. Anslagsbehovet för statens avdikningsanslag.

Lantbruksstyrelsen har i skrivelse den 31 augusti 1931 gjort framställning om bidragsbeloppet och medelsanvisningen för budgetåret 1932/1933 till statens avdikningsanslag. Av lantbruksstyrelsens skrivelse inhämtas i huvudsak följande.

Beträffande tilldelningen av statsbidrag under innevarande och nästpåföljande budgetår anför styrelsen till en början, att vid ingången av budgetåret 1931/1932 innelåge hos lantbruksstyrelsen ansökningar om statsbidrag från statens avdikningsanslag till ett bidragsbelopp av omkring 4,200,000 kronor. Anhopningen hos styrelsen av ansökningar om statsbidrag hade i jämförelse med tidigare år stegrats högst avsevärt, såsom framginge av följande:

Ingången av budgetåret	Antal ansökningar	Beräknat bidragsbelopp kronor
1926/1927	351	1,400,000
1927/1928	444	1,600,000
1928/1929	317	1,200,000
1929/1930	378	1,700,000
1930/1931	650	3,100,000
1931/1932	883	4,200,000.

Under budgetåret 1931/1932 förväntades ansökningar om statsbidrag inkomma till ett sammanlagt belopp av omkring 4,300,000 kronor eller i ungefär samma omfattning som under det sistförflutna budgetåret, då ansökningarna representerade ett bidragsbelopp av omkring 4,350,000 kronor.

För tillgodoseende under innevarande budgetår av inkomna och under året motsedda ansökningar skulle sålunda erfordras i runt tal (4,200,000 + 4,300,000 =) 8,500,000 kronor. Då emellertid den för sagda budgetår medgivna bidragstilldelningen utgjorde 3,300,000 kronor, beräknades ansökningar till ett belopp av omkring 5,200,000 kronor bliva överförda till budgetåret 1932/1933.

Denna betydande balans hade uppkommit därigenom, att bidragstilldelningen sedan ett flertal år tillbaka icke kunnat hålla jämna steg med den hastiga takt, vari utdikningsverksamheten inom landet gått framåt, särskilt på det senaste årtiondet. Till icke ringa del torde denna starka ökning i sagda verksamhet få tillskrivas de relativt gynnsamma villkor, som sedan några år tillämpades för dess understödjande med statsmedel. I huvudsak torde likväl det ökade dikningsintresset få betraktas som ett utslag av den hos jordbrukarna alltmera spridda övertygelsen om nödvändigheten av lämplig torrläggning av jorden för att rationell jordbruksdrift numera överhuvud skulle vara möjlig. I varje fall kunde den nu konstaterade massanhopningen av ansökningar om statsbidrag förväntas bliva ännu större under instundande budgetår, varunder nya ansökningar beräknades inkomma till ett belopp av ytterligare omkring 4,300,000 kronor. Tillgodoseende av samtliga under budgetåret 1932/1933 föreliggande ansökningar skulle sålunda kräva tilldelning av statsbidrag med (5,200,000 + 4,300,000 =) 9,500,000 kronor.

Uppenbart vore, att med hänsyn till torrläggningsverksamhetens stora betydelse för landets jordbruk och de avsevärda kapitalutlägg, som för den enskilde jordägaren vore förbundna med dessa arbeten, ifrågavarande verksamhet allt fortfarande vore i behov av statsmakternas stöd. Möjligen kunde en viss betänksamhet göra sig gällande om lämpligheten av att under rådande ekonomiska förhållanden på jordbrukets område från statens sida animera till vidtagande av i och för sig kostsamma åtgärder, vilka ledde till en ökad och åtminstone för tillfället föga räntabel produktion. Med avseende härå finge emellertid framhållas, att, om man bortsåge från de norrländska utdikningarna, vilka ju jämväl tjänade rent sociala syften, torrläggningsföretagen numera i regel avsåge ett från ekonomisk synpunkt bättre utnyttjande av den redan odlade jorden och endast i undantagsfall hade till ändamål en utökning av dennas areal. Betydelsen för jordbruket att genom bättre torrläggning av den odlade jorden, bland annat, nedbringa brukningskostnaderna och sålunda öka möjligheterna för en mera ekonomisk jordbruksdrift låge icke minst i depressionstider i öppen dag.

De anförda siffrorna visade, att till förhindrande av allvarlig stagnation i utdikningsverksamheten och massanhopning i lantbruksstyrelsen av ansökningar om statsbidrag en kraftigt ökad medelsanvisning vore önskvärd. Vad beträffade statsbidraget borde från denna synpunkt bidragstilldelningen under budgetåret 1932/1933 kunna tillgodose dels den vid budgetårets ingång förefintliga balansen och dels åtminstone en fjärdedel av de under året inkommande ansökningarna, d. v. s. $\left(5{,}200{,}000 + \frac{4{,}300{,}000}{4} = \right)$ omkring 6,300,000 kronor, vilket skulle innebära en ökning med 3,000,000 kronor av den för budgetåret 1931/1932 medgivna bidragstilldelningen. Under rådande statsfinansiella läge ansåge sig lantbruksstyrelsen likväl icke kunna ifrågasätta en så betydande ökning. Styrelsen funne sig därför nödsakad att, om också med tvekan i betraktande av därmed förknippade konsekvenser för utdikningsverksamheten i landet, för närvarande bortse från önskvärdheten av att minska balansen av inneliggande ansökningar om statsbidrag. För budgetåret 1932/1933 finge styrelsen sålunda förorda tilldelning av statsbidrag i endast så stor utsträckning, som motsvarade det löpande årsbehovet, eller med 4,300,000 kronor.

Lantbruksstyrelsen övergår härefter till frågan om anslagsbeloppet. Styrelsen beräknar utbetalningarna under innevarande budgetår till 4,000,000 kronor. Under erinran att för ändamålet för sagda budgetår anvisats ett förslagsanslag av 3,800,000 kronor, har styrelsen förmenat, att utbetalningar å tillhopa 200,000 kronor måste anstå till budgetåret 1932/1933. Då styrelsen därjämte uppskattat utbetalningarna i övrigt under budgetåret 1932/1933 till omkring 3,800,000 kronor, skulle enligt styrelsens mening det sammanlagda belopp, som under sistnämnda budgetår borde finnas tillgängligt för utbetalningar, uppgå till (200,000 + 3,800,000 =) 4,000,000 kronor.

Lantbruksstyrelsen har på grund av vad sålunda anförts hemställt, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för att dels Kungl. Maj:t må bliva i tillfälle att till understödjande av sådana torrläggningsföretag, vilka avse höjandet av alstringsförmågan hos mark med hänsyn till dess utnyttjande såsom åker eller ständig slåtter- och betesvall, under budgetåret 1932/1933

bevilja statsbidrag från statens avdikningsanslag med tillhopa 4,300,000 kronor, dels ock så stort belopp tillföres anslaget, att under nämnda tid medel må finnas tillgängliga för utbetalning från anslaget av sammanlagt 4,000,000 kronor.

Statskontoret har i den 8 september 1931 avgivet utlåtande erinrat om de skäl, som i propositionen nr 43 till 1931 års riksdag anfördes för en begränsning av bidragsbeloppet för budgetåret 1931/1932 till högst 3,300,000 kronor och anslagets uppförande såsom förslagsanslag till belopp av 3,800,000 kronor. Statskontoret har funnit anledning alltjämt föreligga att iakttaga en dylik begränsning av bidragsbeviljandet och medelsförsörjningen samt förklarat sig hålla före, att hos riksdagen borde för budgetåret 1932/1933 utverkas enahanda medgivande och medelsanvisning, som lämnats för nu löpande budgetår.

Det belopp, intill vilket statsbidrag från statens avdikningsanslag får beviljas, är för innevarande budgetår bestämt till 3,300,000 kronor och föreslås av lantbruksstyrelsen för budgetåret 1932/1933 höjt till 4,300,000 kronor. Ehuru styrelsen anfört ganska starka skäl för höjningen, bland annat den förefintliga stora balansen av ansökningar, anser jag mig dock i anslutning till den av mig i fjol intagna ståndpunkten, att viss försiktighet bör iakttagas i avseende å hithörande verksamhets utveckling, samt med hänsyn till det statsfinansiella läget icke kunna förorda högre sammanlagt bidragsbelopp för budgetåret 1932/1933 än 3,000,000 kronor. *Departementschefen.*

För tillgodoseende av utbetalningar från statens avdikningsanslag är för innevarande budgetår uppfört ett extra förslagsanslag av 3,800,000 kronor. Anslagsbeloppets storlek bestämdes med hänsyn bland annat därtill, att vid ingången av budgetåret 1931/1932 förefanns ett belopp av omkring 500,000 kronor, som i brist på medel ej kunnat utbetalas. Enär anslaget för innevarande budgetår uppförts såsom förslagsanslag, torde brist på medel i anslaget icke behöva föranleda uppskjutande av utbetalningar från innevarande till nästkommande budgetår. Med hänsyn härtill samt till det förhållandet, att det högsta sammanlagda bidragsbeloppet för nästa budgetår av mig nyss föreslagits till 3,000,000 kronor, torde förevarande förslagsanslag för budgetåret 1932/1933 böra uppföras med sagda belopp eller 3,000,000 kronor.

III. Anslagsbehovet för statens avdikningslånefond.

Lantbruksstyrelsen har i skrivelse den 31 augusti 1931 gjort framställning om beredande av medel för budgetåret 1932/1933 för fortsatt utlåning från statens avdikningslånefond. I skrivelsen har anförts i huvudsak följande.

Vad först anginge utlåningsbeloppet hade enligt till lantbruksstyrelsen inkomna meddelanden Kungl. Maj:t under budgetåret 1930/1931 beviljat lån från fonden till 425 företag med sammanlagt 2,890,910 kronor.

Av det för sagda budgetår tillgängliga beloppet, 3,000,000 kronor, hade sålunda omkring 100,000 kronor icke blivit tagna i anspråk, vilket förhållande berodde därpå, att till ifrågavarande torrläggningsföretag sökts såväl lån som statsbidrag från statens avdikningsanslag och att det för budgetåret disponibla anslaget blivit i sin helhet utnyttjat tidigare än lånet.

Under budgetåret 1930/1931 eller tidigare hade styrelsen tillstyrkt lån till 4 företag med sammanlagt 29,520 kronor, vilket belopp ännu icke blivit av Kungl. Maj:t beviljat. Därjämte funnes vid ingången av innevarande budgetår hos styrelsen inneliggande ansökningar om lån från statens avdikningslånefond till ett belopp av omkring 2,500,000 kronor. Anhopningen hos styrelsen av ansökningar om lån hade i jämförelse med tidigare år avsevärt stegrats såsom framginge av följande uppställning:

Ingången av budgetåret	Antal ansökningar	Beräknat lånebelopp kronor
1926/1927	181	1,800,000
1927/1928	189	1,400,000
1928/1929	141	1,200,000
1929/1930	225	1,400,000
1930/1931	342	1,800,000
1931/1932	394	2,500,000.

Utöver sålunda redan föreliggande ansökningar kunde vidare med ledning av erfarenheterna från de närmast föregående åren beräknas, att under budgetåret 1931/1932 ansökningar om lån torde inkomma till ett sammanlagt belopp av omkring 3,200,000 kronor.

För tillgodoseende under innevarande budgetår av samtliga inkomna och under budgetåret motsedda ansökningar skulle alltså erfordras (29,520 + 2,500,000 + 3,200,000 =) 5,729,520 kronor eller i runt tal 5,700,000 kronor. Då emellertid det för sagda budgetår medgivna utlåningsbeloppet utgjorde endast 3,000,000 kronor, beräknades ansökningar om lån från fonden, motsvarande ett sammanlagt belopp av omkring 2,700,000 kronor, bliva överförda till budgetåret 1932/1933. Denna balans kunde i övrigt förväntas bliva ytterligare ökad till följd av den för innevarande budgetår vidtagna sänkningen av statsbidraget från statens avdikningsanslag till 3,300,000 kronor från det för budgetåret 1930/1931 anvisade beloppet, 4,000,000 kronor. För tillgodoseende av, förutom de företag till vilka såväl lån som anslag toges i anspråk, jämväl sådana företrädesvis norrländska torrläggningsföretag, vilka enbart anlitade anslaget, borde nämligen detta senare vara omkring 30 procent större än lånet. Förenämnda sänkning av anslaget, varigenom detta senare kommit att med endast 10 procent överstiga lånet, kunde sålunda förväntas på sådant sätt gå ut över de företag, till vilka sökts såväl lån som anslag, att omkring 600,000 kronor av de för budgetåret 1931/1932 disponibla lånemedlen icke kunde tagas i anspråk. Till budgetåret 1932/1933 balanserade ansökningar om lån komme därigenom att ökas från förenämnda 2,700,000 kronor till omkring 3,300,000 kronor.

Under budgetåret 1932/1933 beräknades vidare ansökningar om lån inkomma i lika stor utsträckning som under budgetåret 1931/1932 eller till ett sammanlagt belopp av 3,200,000 kronor. Tillgodoseende av samtliga under budgetåret 1932/1933 föreliggande ansökningar skulle sålunda kräva en utlåning av (3,300,000 + 3,200,000 =) 6,500,000 kronor.

Såsom framginge av här anförda siffror hade under de senaste åren arbetet på jordens torrläggning fått en oerhört stegrad omfattning. Detta förhållande belystes med ytterligare skärpa av den i jämförelse med ansökningarna om lån ännu starkare ökningen av till lantbruksstyrelsen inkomna ansökningar om statsbidrag från statens avdikningsanslag till utförande av torrläggningsföretag, i vilket sistnämnda avseende styrelsen hänvisade till vad därom anförts i samband med äskande av medel till nämnda anslag.

Uppenbart vore, att med hänsyn till torrläggningsverksamhetens stora betydelse för landets jordbruk och de avsevärda kapitalutlägg, som för den enskilda jordägaren vore förbundna med dessa arbeten, ifrågavarande verksamhet allt fortfarande vore i behov av statsmakternas stöd. Till förhindrande av en allvarlig stagnation i sagda verksamhet och en betänklig massanhopning i lantbruksstyrelsen av ansökningar om statsunderstöd vore en kraftigt ökad medelsanvisning för ändamålet önskvärd. Vad beträffade lån borde från denna synpunkt utlåningen under budgetåret 1932/1933 kunna tillgodose dels den vid budgetårets ingång förefintliga balansen å 3,300,000 kronor och dels en fjärdedel av de under året inkommande ansökningarna å 3,200,000 kronor. Sammanlagt borde sålunda utlåningen få utgöra $\left(3{,}300{,}000 + \frac{3{,}200{,}000}{4} = \right)$ 4,100,000 kronor, vilket skulle innebära en ökning med 1,100,000 kronor av den för budgetåret 1931/1932 medgivna utlåningen, 3,000,000 kronor. Under nu rådande statsfinansiella läge ansåge sig lantbruksstyrelsen emellertid icke kunna ifrågasätta en så betydande ökning. Styrelsen funne sig därför nödsakad att, om också med tvekan i betraktande av därmed förknippade konsekvenser för utdikningsverksamheten i landet, för närvarande bortse från önskvärdheten av att minska balansen av inneliggande ansökningar om lån. För budgetåret 1932/1933 finge styrelsen sålunda förorda endast så stor utlåning, som motsvarade det löpande årsbehovet, eller med 3,200,000 kronor.

Vidkommande kapitalökningen till fonden torde de utbetalningar av lån från fonden, som kunde komma att påfordras under budgetåret 1932/1933, böra beräknas till ett belopp av omkring 3,200,000 kronor. Enligt från statskontoret meddelade uppgifter om fondens ställning torde för utbetalning av nämnda belopp nytt kapital böra tillföras fonden. Detta kapitaltillskott syntes böra beräknas till omkring 1,700,000 kronor.

Lantbruksstyrelsen har på grund av vad sålunda anförts hemställt, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder *dels* för att till understödjande av sådana torrläggningsföretag, vilka avse höjandet av alstringsförmågan hos mark med hänsyn till dess utnyttjande såsom åker eller ständig slåtter- och betesvall, lån från statens avdikningslånefond må under budgetåret 1932/1933 kunna beviljas till sammanlagt 3,200,000 kronor, *dels ock* för att kapital må tillföras fonden i sådan omfattning att under samma budgetår 3,200,000 kronor må finnas tillgängliga för utbetalning av beviljade lån.

Statskontoret har i den 22 september 1931 avgivet utlåtande anfört följande.

För utlämnande av lån ur statens avdikningslånefond förefunnes den 30 juni 1931 disponibla tillgångar å tillhopa		kronor	700,000.
Då för budgetåret 1931/1932 anvisats ett kapitalökningsanslag å	kronor 2,000,000		
samt i amorteringar å äldre lån under samma budgetår beräknades inflyta	» 1,000,000	»	3,000,000.
komme således för mötande av utlåning under budgetgetåret att finnas disponibla medel å tillhopa		»	3,700,000.
Som denna utlåning av lantbruksstyrelsen tidigare beräknas till		»	3,200,000.
skulle alltså den 30 juni 1932 å fonden redovisas ett kapitalöverskott å		»	500,000.
Under budgetåret 1932/1933 beräknade lantbruksstyrelsen en utlåning av	kronor 3,200,000		
Amorteringarna å äldre lån under sistnämnda budgetår torde komma att uppgå till	» 1,100,000	»	2,100,000.
Det kapitalökningsanslag, som skulle erfordras för budgetåret 1932/1933, utgjorde sålunda		»	1,600,000.

I förestående kalkyl hade förutsatts, att lån från fonden i enlighet med lantbruksstyrelsens beräkningar komme att under vartdera budgetåret utbetalas med 3,200,000 kronor. Lantbruksstyrelsen hade emellertid upplyst, att den inskränkning av Kungl. Maj:ts rätt att bevilja bidrag från statens avdikningsanslag till 3,300,000 kronor, som vidtagits för budgetåret 1931/1932, kunde förväntas på sådant sätt gå ut över de företag, till vilka sökts såväl lån som anslag, att omkring 600,000 kronor av de för budgetåret 1931/1932 disponibla lånemedlen icke kunde tagas i anspråk. Med hänsyn härtill och då lån från fonden under budgetåren 1926/1931 beviljats med i runda tal endast respektive 2,650,000, 2,935,000, 2,730,000, 3,000,000 och 2,890,000 kronor, torde kunna antagas, att utlåningen under budgetåren 1931/1932 och 1932/1933 komme att understiga den av lantbruksstyrelsen beräknade. Under sådana förhållanden ville statskontoret ifrågasätta, huruvida icke det enligt kalkylen för budgetåret 1932/1933 erforderliga kapitalökningsanslaget å 1,600,000 kronor skulle kunna något nedsättas, förslagsvis med 300,000 kronor till 1,300,000 kronor.

Beträffande lantbruksstyrelsens förslag att höja det belopp, intill vilket Kungl. Maj:t skulle äga bevilja lån, till 3,200,000 kronor, funne statskontoret, med hänsyn till nu rådande ekonomiska förhållanden och då för övrigt den av Kungl. Maj:t medgivna rätten i förevarande avseende icke hittills i full utsträckning utnyttjats, tveksamt, huruvida en dylik förhöjning för närvarande borde äga rum.

Departementschefen. Vad angår frågan om storleken av det sammanlagda belopp, intill vilket lån under instundande budgetår må av Kungl. Maj:t beviljas från statens avdikningslånefond, har lantbruksstyrelsen därutinnan föreslagit 3,200,000 kronor eller 200,000 kronor högre belopp än som fastställts för ett vart av de senaste fem budgetåren. Statskontoret har funnit det tveksamt,

huruvida den sålunda föreslagna förhöjningen borde äga rum. För egen del tillstyrker jag, att utlåningsbeloppet för nästkommande budgetår bestämmes till 2,900,000 kronor, motsvarande det sammanlagda belopp, som blivit under budgetåret 1930/1931 beviljat i lån.

För tillgodoseende av behovet av kapitalökning torde i överensstämmelse med statskontorets beräkning ett belopp av 1,300,000 kronor böra upptagas för ändamålet.

Departementschefens hemställan.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

1) *dels* godkänna den av mig tillstyrkta ändringen rörande villkoren för erhållande av statsbidrag från statens avdikningsanslag;

dels medgiva, att Kungl. Maj:t må under budgetåret 1932/1933 bevilja statsbidrag från statens avdikningsanslag å tillhopa högst 3,000,000 kronor;

dels ock anvisa för budgetåret 1932/1933 under nionde huvudtiteln och benämningen statens avdikningsanslag ett extra förslagsanslag av 3,000,000 kronor; samt

2) *dels* godkänna den av mig tillstyrkta ändringen rörande villkoren för lån från statens avdikningslånefond;

dels medgiva, att Kungl. Maj:t må under budgetåret 1932/1933 från statens avdikningslånefond bevilja lån å tillhopa högst 2,900,000 kronor;

dels ock såsom kapitalökning för sagda fond för budgetåret 1932/1933 under utgifter för kapitalökning och under rubriken »Statens utlåningsfonder» anvisa ett reservationsanslag av 1,300,000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:
Rune Thygesen.